

РЕЦЕНЗИЯ

Рецензент: доц. д-р Силвия Костова,
научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност (контрол)“, професионално направление 3.8 „Икономика“.

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ (контрол и анализ)

Основание за представяне на рецензията: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 343/24.04.2025 г. на Ректора на СА „Д. А. Ценов“ - Свищов.

Автор на дисертационния труд: ТОДОР ГЕОРГИЕВ ГОГОВ
Тема на дисертационния труд: ВЪТРЕШНИЯТ ОДИТ ПРИ ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И РАЗКРИВАНЕ НА ИЗМАМИ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ (по примера на публичните предприятия в Р България)

I. Общо представяне на дисертационния труд:

В дисертационния труд на се изследват организационните и функционалните аспекти на вътрешния одит при предотвратяване и разкриване на измами в организациите, с фокус върху публичните предприятия в България. Изследването обхваща важен аспект от контролната дейност, който е от ключово значение за доброто управление на публичните ресурси.

Предмет на дисертацията е приложението на отговорностите на вътрешните одитори за предотвратяване и разкриване на измами в българските публични предприятия. Изследването е насочено към идентифициране на слабости и предложения за подобрене в тази дейност.

Дисертационният труд е в обем 205 стандартни страници и се състои от увод, изложение в три глави, заключение, цитирани източници, декларация за оригиналност и достоверност и приложения. Дисертацията е логически структурирана като включва увод с дефиниране на проблематиката, цел, задачи и методология; основна част, разделена на три глави, и заключение с обобщени резултати. Използвани са 35 таблици, 8 диаграми и 5 схеми, което улеснява възприемането на съдържанието. Включени са 91 източника – книги, статии, нормативни документи, доклади и международни стандарти, което демонстрира широка теоретична и практическа основа. Представени са 4 приложения, включително авторов анкетен въпросник, чрез който са събрани емпирични данни от вътрешни одитори в публични предприятия.

Дисертацията представлява приносен труд с практически насочени предложения, базирани на задълбочен анализ и актуални емпирични данни.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд.

Представеният дисертационен труд изследва ролята на вътрешния одит при предотвратяване и разкриване на измами в организациите, като фокусът е насочен към публичните предприятия в България. Темата е особено актуална, тъй като измамите представляват сериозен проблем както в частния, така и в публичния сектор. Те водят не само до преки финансови загуби, но и до загуба на доверието, влошаване на управлението и отслабване на репутацията на институциите. В този смисъл, изследването на възможностите на вътрешния одит да противодейства на измамите

допринася не само към научната област на контрола и управлението, но и има практическа стойност за подобряване на управленските процеси в публичните организации.

Обект на изследването са вътрешните одитни практики в публичните предприятия в България. Предметът е по-конкретен – анализира се прилагането на отговорностите на вътрешните одитори във връзка с предотвратяването и разкриването на измами. Формулираната докторска теза е логично обоснована.

Според докторанта в практиката на вътрешния одит съществуват конкретни ограничения, които пречат на пълноценното изпълнение на задълженията на одиторите, а преодоляването на тези ограничения би могло съществено да повиши ефективността на вътрешния одит в борбата с измамите. Целта на изследването е ясно поставена – да се идентифицират проблемите в текущата практика и да се предложат решения за нейното усъвършенстване. Задачите, които произтичат от поставената цел, са реалистично формулирани и изпълнени в хода на изложението. Методологията е представена ясно – включва както теоретико-аналитични, така и емпирични методи, сред които се откроява авторово анкетно проучване сред вътрешни одитори.

Използвани са също сравнителен и логически анализ, графични и таблични методи за представяне на данните. Статистическата обработка е извършена чрез коефициента на Спирман, с което се търси потвърждение на връзки между променливи в резултатите от анкетата. Това говори за задълбоченост и внимателно подбран подход към емпиричната част на изследването.

Авторът е добре запознат с наличната научна литература и нормативна рамка. Използваните източници, включително книги, научни статии, закони, доклади и международни стандарти, показва сериозен аналитичен подход към вече съществуващите изследвания по темата. Важно е да се отбележи, че авторът не се ограничава само с компилиране на чужди мнения, а изразява собствено отношение и прави критичен прочит на изследваната проблематика. В разработката се открояват конкретни предложения за подобрене на практиката, което показва самостоятелност в анализа и интерпретацията.

Обемът на дисертацията е напълно адекватен за темата, структурата е логически последователна и включва увод, три основни глави и заключение. Главите следват формулираните задачи и всяка от тях допринася за постигане на общата цел. Не се наблюдават непропорционалности или ненужно разширени глави или точки. Съдържанието се възприема лесно, в резултат на използваните 35 таблици, 8 диаграми и 5 схеми, които визуализират важни данни и взаимовръзки. Илюстративният материал не само допълва изложението, но го прави по-достъпно и прегледно за читателя.

По отношение на научната и езиковата редакция, текстът е коректно оформен, използваният стил е ясен и последователен. Терминологията е подбрана внимателно и съответства на стандартите в областта на вътрешния одит и контрола. Не се наблюдават сериозни отклонения в езика, повторения или логически противоречия. Частите на дисертацията са балансирани, което е важно за цялостното възприемане на разработката.

Статистическата обработка на емпиричните данни е обоснована и необходима с оглед на целите на изследването. Коефициентът на Спирман е подходящ избор за анализ на рангови данни и позволява да се направят надеждни изводи за взаимовръзките между различни фактори, свързани с вътрешния одит и управлението на риска от измами. Авторът е използвал коректно изчислителните процедури и представя резултатите по прозрачен и разбираем начин.

Няма данни за нарушаване на научната етика. Всички използвани източници са цитирани по подходящ начин. В автореферата, както и в основния текст, не се установява некоректно заимстване или копиране на чужди текстове без позоваване. Няма индикации за опити за повторно публикуване на едни и същи резултати без

отбелязване. Декларацията за оригиналност и достоверност, включена в работата, допълнително гарантира съобразяване с добрите научни практики.

Авторефератът точно и пълно отразява съдържанието на дисертацията. В него са представени всички ключови елементи – предмет и обект, цели и задачи, методология, основни резултати, изводи и предложения. Това улеснява запознаването с труда и дава вярна представа за неговата структура и принос.

В заключение, дисертационният труд на Тодор Гогов е задълбочено изследване на важен проблем от съвременната одитна практика. Той съчетава теоретичен анализ с емпирична основа и предлага конкретни и приложими решения за усъвършенстване на вътрешния одит в публичните предприятия. Разработката отговаря на всички изисквания за докторска степен и има принос към научната област на контрола и управлението.

Публикациите на Тодор Гогов демонстрират задълбочено изследване на ролята на вътрешния одит в управлението на риска от измами в публичните предприятия. В първата статия се анализира обхватът на вътрешния одит чрез ангажиментите за увереност и консултиране, като се подчертава значението на вътрешния одит за изграждането на ефективна система за контрол срещу измами (Гогов, 2024а). Във втората публикация се разработва логически структуриран подход, който вътрешните одитори могат да използват за оценка на риска от измами и на действията на ръководството по неговото управление (Гогов, 2024б). Третата статия акцентира върху значението на вътрешния одит като ефективен управленски инструмент за предотвратяване на измами, разглеждайки както неговите функции, така и отговорностите му според международните стандарти (Гогов, 2024в). И трите публикации се характеризират с ясна структура, добра обоснованост и използване на актуални международни рамки, което затвърждава приноса на автора в научната област.

III. Научни и научно-приложни приноси на дисертационния труд.

Дисертационният труд на Тодор Георгиев Гогов безспорно съдържа оригинални научни и научно-приложни приноси, които обогатяват съществуващото знание в областта на вътрешния одит, управлението на риска и борбата с измамите в публичния сектор. Авторът развива нови идеи, анализира неизследвани до този момент аспекти от дейността на вътрешните одитори и предлага практическо насочени решения, основаващи се на емпирични изследвания и критичен анализ на съвременната одитна практика в България.

На първо място, приносите на разработката се изразяват в доразвиване на съществуващи научни концепции и формулиране на нови идеи, свързани с оценката на риска от измами и ролята на вътрешния одит при неговото управление. Авторът предлага систематизиран и практически приложим подход за идентифициране, оценка и контрол на риска от измами, основан на логическа последователност от действия, които вътрешният одитор следва да предприеме. Този подход е оригинален и допринася както за теоретичното обогатяване на дисциплината, така и за усъвършенстване на практическите одитни дейности в публичните предприятия.

Съществен научен принос представлява и изградената методика за анкетно проучване, чрез която са изследвани възприятията, опитът и подходите на вътрешните одитори в публичните предприятия в България. Използването на коефициента на Спирман за оценка на корелации между променливи позволява да се направят обосновани изводи относно възможните ограничения в прилагането на отговорностите на одиторите. Това представлява ценен принос към емпиричната база на българската научна литература по темата и демонстрира владение на количествените методи за анализ в контекста на одитната практика.

Авторът развива и задълбочава разбирането за ролята на вътрешния одит като „третата линия на защита“ в управлението на организациите. Чрез прилагането на Международните професионални стандарти за вътрешен одит (IPPF), както и чрез включването на примери от международната и националната практика, той демонстрира способност да трансформира нормативно-теоретичната рамка в практически приложими предложения. В този смисъл, приносът на труда не се ограничава само до теоретични постановки, а преминава към конкретни препоръки за усъвършенстване на вътрешните одитни функции.

Важен научно-приложен резултат е предложението на автора за формализиране на действията на вътрешните одитори чрез ясно разписан модел, включващ пет основни стъпки – от дефинирането на отговорностите в статута на звеното по вътрешен одит до докладването и мониторинга на резултатите. Подобен структуриран модел не е систематично изследван в българската литература до момента и може да бъде използван като основа за разработване на вътрешноорганизационни политики и процедури.

По отношение на разпознаването и признанието на приноси в научната литература, следва да се отбележи, че някои от основните концепции, застъпени в дисертационния труд, вече са намерили отражение в публикувани научни статии на автора. В трите публикации — „Значение на вътрешния одит в борбата с измамите в организациите“, „Изследване обхвата на дейността по вътрешен одит за предотвратяване и разкриване на измами в организациите“ и „Отговорности на вътрешните одитори за оценка на риска от измами и начинът му на управление в публичните предприятия“, ясно се очертават основните хипотези, методи и изводи, които съставляват ядрото на дисертацията. Това дава основание за тяхното научно валидиране, както и за стремежа на автора към научна дискусия и професионално признание.

В заключение, дисертационният труд на Тодор Гогов има безспорна стойност както в научен, така и в приложен план. Той обогатява съвременните представи за вътрешния одит в контекста на управлението на измамите, предлага работещи решения, основаващи се на международни стандарти и локална практика, и вече е получил първоначално научно признание чрез публикуване в специализирани издания.

IV. Критични бележки, въпроси и препоръки по дисертационния труд.

Дисертационният труд представлява задълбочено изследване на важна управленска и контролна проблематика, като се отличава с висока степен на теоретична обоснованост и практическа насоченост. В този смисъл, не се отправят критични бележки относно съдържанието и структурата на разработката, но могат да бъдат предложени насоки за нейното доразвиване в бъдещи научни и практически усилия.

Препоръки за бъдеща работа:

1. Би било полезно в бъдеще авторът да разшири изследването извън рамките на публичните предприятия и да включи и организации от частния сектор или неправителствени структури, където също съществуват сериозни предизвикателства, свързани с измами и вътрешен контрол.
2. Въз основа на предложения модел и стъпките за оценка на риска от измами, авторът би могъл да разработи методически наръчник за вътрешни одитори, който да служи като практическо ръководство в реалната им работа.
3. Като продължение на настоящото изследване може да се проучи как съвременните информационни технологии, включително изкуственият интелект и автоматизацията, биха могли да бъдат интегрирани във вътрешния одит за още по-ефективно управление на риска от измами.

Въпроси към докторанта:

1. Как бихте оценили ефективността на предложените от Вас пет стъпки за управление на риска от измами, ако се приложат в по-голяма организация с децентрализирана структура?
2. Смятате ли, че е необходимо законодателно доразвиване на рамката за вътрешен одит в България, за да се улесни изпълнението на отговорностите на одиторите във връзка с измамите, и ако да — в каква насока?

V. Обобщено заключение и становище.

Въз основа на количествената и качествената оценка на дисертационния труд, изразявам положително мнение и предлагам на членовете на научното жури да гласуват положително за присъждане на ТОДОР ГЕОРГИЕВ ГОГОВ на образователната и научна степен „доктор” в професионално направление 3.8 „Икономика“ по научна специалност „Счетоводна отчетност, контрол и анализ на стопанската дейност“ (контрол и анализ) за дисертационния труд на тема „ВЪТРЕШНИЯТ ОДИТ ПРИ ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ И РАЗКРИВАНЕ НА ИЗМАМИ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ (по примера на публичните предприятия в Р България)“.

23.05.2025 г.

Рецензент:

(доц. д-р Силвия Костова)